

Oponentský posudek disertační práce

Název práce: Predikční validita společné části maturitní zkoušky a přijímací zkoušky na PedF UK

Autor disertační práce: Irena Bartáková

Vedoucí disertační práce: PhDr. Martin Chvál, Ph.D.

Aktuálnost zvoleného tématu a přínos práce

Vysokoškolské studium je předmětem mnoha závěrečných prací. Tento zájem můžeme jen kvitovat, neboť výzkumné prověřování jednotlivých aspektů vysokoškolského studia může napomoci při řešení jeho sporných otázek. V případě této práce byl zájem doktorandky o vstup na vysokou školu, což bývá uváděno jako jedno z nejdůležitějších rozhodnutí – a to jak pro uchazeče, tak pro samotné vysoké školy. Jaká kritéria v přijímacím řízení jsou zvolena, je důležité. Rozhodnutí o nich nejenomže vstupuje do výběru přijatých, ale může také ovlivnit samotný průběh studia. Nejsou-li zvolena dobře, mohou být přijati uchazeči, kteří ke studiu nakonec nenastoupí nebo předčasně ze studia odejdou. Vynakládají se tak finanční prostředky bez očekávaného přínosu dokončivších studentů (Poslední údaje o tom, jak si stojí Česká republika v počtu vysokoškoláků oproti jiným zemím OECD, jsou zarážející.)

Proto lze jen vítat zvolené téma, ve kterém se doktorandka zabývala otázkou možných kritérií v přijímacím řízení – a to jak realizovaným, tak případně možným a jejich vztahem k průběžné úspěšnosti a prostřednictvím státních zkoušek i k závěrečné studijní úspěšnosti.

Pozitivní přijetí tématu souvisí i s tím, že vysoké školy vnímají přijímací řízení jako náročný a také legislativně závazný proces, který ne vždy umožňuje průběžnou reflexi, nakolik přijímací kritéria fungují, jak je očekáváno. V případě této práce výsledky jistě ocení Pedagogická fakulta, i když byly sledovány pouze tři obory. Opakovaně jsme svědky diskusí, zda vstupní přijímací test je dostatečně citlivý pro výběr těch nevhodnějších uchazečů. Některé katedry fakulty také přemýšlejí, zda by se nemělo do hry vrátit kritérium prospěchu na střední škole. I když výsledky disertace na tyto otázky nemohou odpovědět zcela jasně, mohou právě napomoci v diskusích.

Práce může být také inspirací pro další badatele, kteří budou sledovat dopad přijímacích kritérií na výběr vhodných uchazečů i pravděpodobnost dokončení jejich studia.

Cíle práce a její řešení

Cílem předložené práce bylo postihnout predikční validitu společné maturitní zkoušky (není součástí přijímacích kritérií na Pedagogickou fakultu) a přijímací zkoušky, jak byla realizována v letech 2016/17 a 2017/18 ve třech bakalářských oborech: anglickém jazyku, českém jazyku a speciální pedagogice. Doktorandku zajímalo, jak tato kritéria vstupují do studijní úspěšnosti v jednotlivých ročnících (studijní průměr) bakalářského studia, a i do výsledku státní zkoušky. I když původní záměr byl, jak ve svém posudku uvádí školitel dr. Chvál, zapojit do šetření i další vysoké školy, neúspěšný a možná i ovlivněn pandemií Covid-19, výsledek lze označit za podnětný.

Autorka se tématem zabývala dlouhodobě, publikovala také poměrně rozsáhlou přehledovou studii, ve které mapovala sledování predikční validity kritérií vstupujících do výběru vysoké školy v mezinárodním kontextu. Je předložena jako součást disertace – jako samostatná kapitola. Tento

postup lze akceptovat, není potřeba textové části „přepisovat“, neboť se jedná o původní text autorky a ta tento postup oficiálně přiznává.

Celková struktura a forma práce

Práce je logicky strukturována, zahrnuje čtyři teoretické kapitoly, na které navazují kapitoly empirické. Rozsahem práce vyhovuje kritériím pro disertace, nechybí ani další obvyklé části (abstrakt, klíčová slova, diskuse, závěr, přílohy).

Teoretické kapitoly jsou jasně vztaženy k tématu. Autorka práce se postupně zabývá ve dvou kapitolách maturitní zkouškou, popisuje aktuální stav i průběh řešení státní maturity, jejím hodnocením – kromě situace v České republice předkládá údaje i z dalších evropských zemí. Druhá část textu se věnuje otázce přijímacího řízení na vysoké školy, a to jak z hlediska popisu zkoušek a kritérií do studijních oborů, kterým se věnuje i v empirické části, ale také představuje další obvyklá kritéria, které mohou být v přijímacím řízení využívána.

Upozorňuji autorku na nepřesnost – pro oba akademické roky, které prostřednictvím dat z přijímací a maturitní zkoušky analyzuje, byly pro obor speciální pedagogika využívány Testy studijních předpokladů, které připravovala katedra psychologie FF UK. Prosím, aby byla tato nepřesnost na s. 41 opravena po obhajobě disertační práce formou errat. Dále pak i interpretace v textu (s. 102), že se jedná o testy studijních předpokladů SCIO.

Samostatnou kapitolou je pak přehledová studie k predikční validitě zkoušek zakončujících středoškolské vzdělávání a přijímacích testů na vysoké školy. Zde autorka prokazuje schopnost pracovat na odpovídající úrovni, nechybí totiž ani metodologie postupu při zpracování přehledové studie, což oceňuji.

Empirická část práce začíná kapitolou k metodologii. Zde popisuje, jak se dá očekávat, postup při řešení práce, výzkumný design, výzkumný vzorek, metody sběru dat a nechybí ani etické souvislosti. Oceňuji, že autorka nepostupovala při stanovování cílů mechanicky, což někdy bývá, tj. v případě kvantitativního designu stanovováním hypotéz (což se dá ještě přijmout v případě konfirmačních studií). Typ práce konfirmačnímu přístupu neodpovídal. Na druhou stranu jsou cíle práce shrnuty v jednom krátkém odstavci, prospělo by, kdyby byly např. strukturovány, více popsány i odůvodněny.

K formě práce přidám ještě jednu poznámku. Pro čtenáře by bylo příjemnější, kdyby byly uváděny v textech, které popisují či interpretují data, odkazy na čísla tabulek. Je zřejmé, že jsou tabulky kladeny za příslušné texty, nicméně vzhledem k množství textu se čtenář někdy „ztratí“ a přímé odkazy na čísla tabulek by mu pomohly.

Výsledky disertační práce

Zpracování získaných dat proběhlo ve třech krocích. Nejdříve byla provedena deskriptivní analýza vzorku studentů, a to z hlediska absolvovaných středních škol, odkud přicházeli, dále z hlediska genderu a skladby jednotlivých maturitních částí i získaných známek. Charakteristické je, že vždy oba sledované roky – kohorty studentů v roce 2016/17 a 2017/18 – se popisují odděleně. Pro větší robustnost dat by bylo zřejmě možné vzorek sloučit, což by ale mohlo přinést zkreslení výsledků, neboť využívané testy v přijímacích zkouškách byly v jednotlivých letech odlišné.

Druhý krok zpracování dat byl činěn ve vztahu ke studijní úspěšnosti studentů jednotlivých oborů v jejich 1., 2. a 3. ročníku – šlo o popisnou analýzu studijního průměru za jednotlivé ročníky, dále o studijní průměr za celou dobu studia a o známku ze státní závěrečné zkoušky.

Třetí krok byl opřen o sledování predikční validity přijímacích kritérií ve vztahu ke studijní úspěšnosti. Zde šlo o korelační studie, s využitím náročnějších statistických postupů (lineární regrese, koeficient determinace).

Velmi zobecněný výsledek je, že celek maturitní a přijímací zkouška se vztahuje nejvíce ke studijní úspěšnosti v 1.ročníku.

Přínosy práce a celkové hodnocení

Práci hodnotím kladně, přes dílčí potíže, které doktorandka s disertací měla, nakonec zpracovala pro fakultu, a věřím, že nikoli jen pro ni, zajímavou práci. Pro garanty daných studijních oborů jsou získané poznatky zajímavé a předpokládám, že by jim mohly také pomoci v argumentaci, zda a jakým způsobem by šla zakomponovat maturitní zkouška jako kritérium pro přijetí do daného studijního oboru. Současně obsahují hodně sice popisných, ale důležitých údajů, např. o tom, jak velké procento uchazečů nakonec do studia nenastoupí, kolik studentů odchází ze studia po kterém roce studia. Katedrám, jejichž studijní obory byly posuzovány, by výsledky analýzy dat mohly pomoci při plánování určitých opatření, která lze učinit, aby se předčasné odchody postupně snižovaly.

Prostřednictvím získaných výsledků statistického zpracování lze konstatovat, že dvě kritéria (maturita, přijímací zkouška) mají pozitivní vztah k budoucí studijní úspěšnosti, čehož by mohlo být v budoucnu využito.

Práce odpovídá požadavkům kladeným na disertace na Pedagogické fakultě UK, nezaznamenala jsem žádné formální či obsahové nepřesnosti. Proto ji doporučuji k obhajobě. Prosím o zodpovězení těchto otázek:

1. Bylo by pro některý ze sledovaných tří oborů vhodné zakomponovat výsledky maturity do přijímacích kritérií? Přijímací zkoušku zrušit nelze, počítá se s ní jako s povinnou součástí přijímacího řízení.
2. Z hlediska maturitní zkoušky dosáhli uchazeči o obor speciální pedagogika horších výsledků než zbývající dva obory, avšak mají dle autorky práce lepší studijní výsledky. Mohla by se autorka práce zamyslet nad důvody tohoto nálezu? Lze předpokládat, že např. hodnocení velmi dobře v dílčí zkoušce nemusí zcela odpovídat nárokům ve speciální pedagogice oproti anglickému/českému jazyku? Tj. že do úspěšnosti vstupuje i samotný obor.
3. Jak lze interpretovat, že vliv maturity je největší v 1.ročníku, pak slábne a znovu sílí ve 3.ročníku?

V Praze dne 16. 3. 2024

doc. PhDr. PaedDr. Anna Kucharská, Ph.D.